

A novemberi klub képekben

A novemberi klub műsorát az ANI - Budavári Örmény Színház szolgáltatta. A műsort Várady Mária szerkesztette és rendezte. A verses - prózai összeállítás címe: *Biblia a balladákban, papok és próféták*. Az est egyik érdekessége, hogy első alkalommal volt hallható Ady Endre örmény nyelven. Előadók: *Haik Viktória, Jeges Krisztián* és *Várady Mária* színművészek. Vendégünk volt még *Faragó Laura* Kossuth díjas énekművész is.

Faragó Laura

Várady Mária

Jeges Krisztián

Haik Viktória

Urartui és ősi örmény emlékek a Selyemút mentén. Ani, Aktamár, Van, Cavustepe - I. rész

A januári Fővárosi Örmény Klubon Gondos Béla vetített képek előadást tartott, óriási sikerrel.

Az előadás témája egy olyan területet ölel fel, amely igen fontos az erdélyi magyarörmények számára, hiszen erről a területről (ANI) eredeztetik történelmüket, e városból menekültek el őseik a mongol, tatár betöréskor a hagyomány szerint 1239-ben, akik közel 450 éves vándorlás után 1672-ben végre hazát találtak maguknak a Kárpát-medencében, Erdélyben.

Mint a képekből is látható volt, e terület ma egy romváros Törökország területén. A következőkben röviden bemutatjuk ANI történetét. A bemutatáshoz egy virtuális honlap segítségéhez fordultunk, amelyből idézünk részleteket: Az eredeti szöveg és képanyag a <http://virtualani.org/index.htm> honlapon található.

Ani nagyon rövid története

A legkorábbi történelem

Bronz- és vaskori településeket tártak fel a helyszínen, így előfordulhattak urugázi épületek is. A fellegrvár falain újból használt klasszikus kőműveket találtak és valószínűleg egy zoroasztriai tűz templom maradványait. Az örmény krónikások Ani-t az 5. század óta említik, először egy dombtetőn épült erős kastélyként és a Kamsarakan-dinasztia birtokában.

A 7. század közepén Örményországot megszállták és meghódították az arabok. Az invázió alig változtatta meg a lakosság etnikai felépítését, de elpusztította a meglévő hatalmi struktúrákat, és előkészítette az utat az új uralkodó dinasztiák megjelenésére. A 9. század végére Örményország visszanyerte korábbi függetlenségének

nagy részét - ám számos királyságra és fejedelemségre oszlik. A két legerőteljesebb örmény királyság az *Artzruni*-dinasztia, a Van-tó körül épült, és a *Bagratid*-dinasztia, amely Örményország északkeleti részét uralta, s kiknek végül fővárosa lett Ani-ban.

A Bagratid-korszak

A bagratidok megvették Ani kastélyát és annak közeli birtokait a Kamsarakanoktól és 971-ben a *III. Bagratid* király Ashot királyát Kars-ról Ániba vitte át. Ebben az időben Ani valószínűleg alig volt több, mint egy erődvár, amely fellegrvár a hegy körül épült. Ashot király új várost épített. A város annyira gyorsan növekedett, hogy az északi részén lévő sokkal nagyobb külső falak 989-ig elkészültek.

Ezen falakon túlmutató romok azt bizonyítják, hogy még akkor sem volt elég, hogy az egész lakosság elférjen.

Ani fontos kereszteződésévé vált az ellenőrzött kereskedelmi útvonalak között: Bizánc, Perzsia, Szíria és Közép-Ázsia.. Kereskedők és kézművesek érkeztek Aniba. Örményország régebbi városaiból, vidékeiről népességáramlás kísérte Ani fejlődését. 992-ben az örmény katolikosz székhelyét Aniba költöztette: a 11. század elején 12 püspök, 40 szerzetes és 500 pap volt a városban. A 11. századra Ani lakossága jóval 100 000 fölött volt, és gazdagsága, elismertsége olyan nagy volt, hogy „ezer egy templom városa” néven ismerték.

Miután *Gagik* király 1020-ban meghalt, két fia küzdött egymással, hogy ki legyen az utóda. Végül az idősebb fiú, *Hovhannes-Semba*t szerezte meg Ani vezetését. Testvére, *Ashot*, irányította a Bagratid királyság más részeit. *Hovhannes* támogatta Grúzia királyát az expanzionista bizánci birodalom elleni háborúban, de tartott attól, hogy a bizánciak megtámadják a meggyengült Bagratid Királyságot. Ennek elkerülése végett a bizánci *Basil* császárt uralkodóinak örökösévé tette.

Ani bizánci szabály szerint

Hovhannes király 1041-ben halt meg, az akkori bizánci császár, *IV. Michael* pedig az Ani feletti uralmat követelte. *Hovhannes* utód nélkül halt meg, így Ani népe *Ashot* fiát, *II. Gagikot* állította utódként. Az Ani elfoglalására küldött bizánci hadsereg

1042-ben vereséget szenvedett (az örmény krónikások több mint 20 000 ember bizánci veszteségéről beszélnek, de a bizánci krónikák az egész eseményről hallgatnak). A város bizánci örményei meggyőzték

Gagik királyt, hogy írjon alá egy békeszerződést Konstantinápolyban. Odaérkezésekor *Gagikot* börtönbe vetették és a bizánciak ismét megtámadták Anit.

1045-ben a város lakossága, felismerve, hogy vezető nélkül maradt és ellenségek veszik körül őket, úgy döntött, hogy átadja Anit a bizánciaknak. *II. Gagik* király kompenzációként palotát kapott Konstantinápolyban és Caesarea városában (modern Kayseri). A bizánci birodalomba történt török inváziók következtében meggyilkolták a görög birtokán lévő *Cybistra* kastélyban, az északi Ciliciában. *Konstantin*, *Rupen* fia, *Gagik* egyik tábornoka, később a különálló örmény királyság alapítója volt Ciliciában.

Ani, amelyet a török elfoglaltak

A tizenegyedik század második felében közép-ázsiai származású török kalmárok, kereskedők jelentek meg Örményországban és a bizánci Anatóliában. A bizánci birodalom nem volt képes sikeresen megállítani a török előrelépést, a szeldzsuk seregek egyre több és nagyobb invázióját. 1064 nyarán a török szeldzsuk hadsereg megtámadta Anit és 25 napig tartó csatában elfoglalták a várost.

1071-ben *Manzikertben* a török hadsereg döntő győzelmet nyert a bizánci és az örmény egyesített haderő felett, és a bizánci császárt, *Romanus Diogenese-t* fogságba vetették. Ezt követően már semmi nem őrizte Örményországot és a bizánci birodalom nagy részét a török invázió hullámaintól.

Ani grúz uralkodás alatt

1072-ben a törökök eladták Anit a kurd *Shaddadid*-dinasztiának, amely a 12. század végéig hol a grúzok, hol a város még mindig szinte kizárólagos örmény lakosságának lázadása miatt bizonytalan birtokosságot, tulajdont jelentett számukra. 1200-ban a grúz királyné *Tamara* elfoglalta Anit és átadta az *Mkhargrdzeli* családnak, amelynek területe végül a Bagratid királyság területéhez kapcsolódott. Uralmuk alatt Ani visszanyerte korábbi kiegyensúlyozott állapotát - több templom ebből az időszakból származik csakúgy, mint a város falán lévő tornyok nagy része is.

1237-ben a mongolok megszállták és elfoglalták a régiót és ismét a lakosság gyilkolása, fosztogatása korszak következett. A *Mkhargrdzeli*-dinasztia továbbra is uralta Ani városát, csak most nem a grúzok, hanem a mongolok vazallusaként. Az 1330-as évekre azonban a török dinasztiák sorban elvesztették a város irányítását, ide-

értve a *Kara Koyunlu-t* (Fekete Juh klán), amely Anit fővárossá tette.

Ani hanyatlása és halála

A lakosság tömeges kivándorlása a mongol invázióval kezdődött. A 14. század közepére Ani kereskedelme lehangolt és a fennmaradó kereskedelmi útvonalak tovább mentek délre. *Tamerlane* elfoglalta Anit az 1380-as években, de halála után *Kara Koyunlu* visszanyerte az irányítást. *Addigra* Ani városa összeomlott, ezért a *Kara Koyunlu* átvitte a fővárost Jerevánba (az örmény katolikosakat 1441-ben). A várost a fennmaradó népességének nagy része elhagyta. Egy legenda szerint (amit továbbra is sok törökországi útmutatóban terjesztenek) a várost a maradék lakosság elhagyta az 1319-es földrengés után.

Ani 1579-ben az oszmán török birodalom részévé vált. Egy kis város továbbra is a falai között maradt legalább a 17. század közepéig. A 17. század elején egy európai utazó említi, hogy 200 templom létezik Ani-ban és a közvetlen szomszédságában. Ani végső hanyatlását a vidéki lakosság elhagyása kísérte, amikor a régiót nomád kurd törzsek foglalták el, akik rablásból, gyilkosságokból éltek. A letelepedett élet bármely formájának - akár keresztények, akár muszlimok - túlélése végül fenntarthatatlanná vált. A *Kizkale-i* templomot szerzetesek használták legalább 1735-ig, tehát a helység végleges és teljes elhagyása valószínűleg a 18. század közepe. A 19. század elejére Ani kiüresedett.

<http://virtualani.org/index.htm>

Folytatjuk